

Stanoviště radiotechnického průzkumu Poledník

Poledník byl vybrán pro výstavbu armádních zařízení v 50. letech 20. století. **První zpravodajské stanoviště** zde pracovalo v polních podmínkách

– stany, nástavby na automobilech kryté maskovací sítí (obr. 1).

V blízkosti československé hranice vznikla v období studené války celá síť pozorovacích stanovišť na horských vrcholech, která na sebe „viděla“: **Dyleň, Havran, Zvon, Čerchov** a právě **Poledník**. Ten měl díky bezkonkurenční poloze asi nejširší záběr. Pokrýval za určitých podmínek území od Rakouska na východě přes celé Německo k francouzským hranicím na západě.

Výstavba objektu na vrcholu Poledníku byla zahájena na jaře 1964 a dokončena na podzim **1968** (obr. 2, 3). V 80. letech proběhla rozsáhlá přestavba objektu (obr. 4). Hlavním důvodem byl devastující vliv místního extrémního klimatu, ale i pokročilejší materiály a technologie.

Vojenské objekty byly **přísně tajné** a ani vojáci nesměli znát úkoly ostatních jednotek. Budovy nebyly zakresleny na žádné mapě a ani cesty neodpovídaly skutečnosti. Poledník ležel v zakázaném hraničním pásmu za dráty železné opony, a navíc ve vojenském újezdu Dobrá Voda. (*Tanková střelnice Prášíly měla odstavnou plochu na Slunečné, kde se dnes nachází parkoviště.*) Posádka vojenského stanoviště sídlila v Kašperských Horách v budově, kde je dnes umístěno informační středisko Správy NP Šumava. Na ochraně vzdušné hranice se podílela dvojice hoto-
vostních vrtulníků Mi-24D 11. vrtulníkového pluku Plzeň-Bory, dislokovaná v prostoru **radiotechnické roty Zhůří** – Huťská hora.

Funkaufklärungsstation Poledník (Mittagsberg)

Seit den 1950er Jahren wurde der Poledník für militärische Zwecke verwendet. Während des Kalten Krieges entstand ein ganzes Netz von Beobachtungsposten auf Berggipfeln in der Nähe der westdeutschen Grenze. Vom Poledník aus erreichte man Gebiete von Österreich im Osten über Süddeutschland bis zur französischen Grenze im Westen. Der Bau auf dem Poledník wurde im Herbst 1968 abgeschlossen. In den 1980er Jahren erfolgte ein umfassender Umbau des Gebäudes. Hauptgrund waren sowohl die verheerenden Auswirkungen des lokalen extremen Klimas, als auch die Verfügbarkeit fortschrittlicherer Materialien und Technologien. (Das entsprechende gegenüberliegend militärische Objekt in Bayern befand sich auf Hohem Bogen.)

Stavby a jejich funkce

Stanoviště Poledník nabízelo zázemí až pro 60 vojáků.

Dnes je většina staveb odstraněna. (Číslování – viz obr. 4.)

- Hala** – pozemní anténní prostor (dnes venkovní lavičky a krb) – v půlkruhové hale kryjící techniku před klimatickými změnami i vizuálním průzkumem protivníka
 - plášť ze sklolaminátu, později kvůli zajištění průchodnosti rádiových vln vyměněný za foukanou pryskyřici,
 - silonové šrouby jako spojovací materiál, aby kovové součástky nerušily průchodnost rádiových vln
- Provozní budova** – kanceláře, kuchyně, jídelna, ubytovna (zbouráno – dnes přístřešek)
- Věž s nástavbou** (analyzační a rádiové prostředky)
 - půlkulatý tvar odolával lépe klimatu a byl vhodnější pro příjem rádiových vln
- Vidová hláska protivzdušné obrany státu** (dříve „U hlásky“ před Prášíly od Skelné)
- Nástavba ministerstva vnitra** se stanovištěm NDR; garáže
- Nádrže na topnou naftu** (zásoby na zimu), pohonné hmoty
- PZH** (pomocné zemědělské hospodářství) – chov vepřů s využitím zbytků z jídelny
- Dvojitý plot** z ostatního drátu doplněný signální stěnou

Die Bauten und ihre Funktionen

Die Station Poledník bot Raum für bis zu 60 Soldaten.

(Die meisten Gebäude sind heute entfernt. Nummerierung – s. Abb. 4.)

- Bodenantennenraum** (heute ein Unterstand mit Kamin);
- Betriebsgebäude** – Büros, Küche, Speisesaal, Schlafzimmer;
- Turm mit Aufbauten** (Analyse- und Funkmittel) die halbkreisförmige Form hielt dem Klima besser stand und war besser für den Empfang von Funkwellen geeignet;
- Typische Stimme der Luftverteidigung des abzuhörenden Staates**;
- Innenministerium und DDR-Standort**; Garagen unten;
- Tanks für Heizöl** (Wintervorräte), Kraftstoff;
- Landwirtschaftlicher Hilfsbetrieb** – Schweinezucht;
- Doppelter Stacheldrahtzaun mit Signalmauer.**

TOPAS

Poledník zaručoval díky své poloze především vynikající podmínky pro rádiový odposlech vojenských jednotek a letectva za naší západní hranicí. Od 70. let sídlila na Poledníku vedle Čs. armády i odposlechová jednotka východoněmecké Stasi, která s vědomím federálního ministerstva vnitra sledovala své vlastní cíle. Akce ve spolupráci s NDR nesla krycí název **Minerál**, stanoviště Poledník pak název **Topas**. Na Čerchově se nacházel **Rubín**.

Ke zpravodajským jednotkám na Poledníku patřili mj. **„Chobotáci“**, kteří prováděli průzkum pozemních radiolokátorů za horizontem (označení pro ně bylo odvozeno od tvaru zařízení SDR-2, které obsluhovali); **„Ruláci“** (od zkratky RUL = rádiový uzel letectva) odposlouchávající hovory mezi piloty a pozemní řídicí věží) a **„Planžetáci“**, kteří lokalizovali na základě radiotechnických signálů pozemní i letecké vysílače, zakreslili je na „planžetu“, předběžně analyzovali a šifrovanou cestou odesílali nadřízenému. S vývojem techniky a se změnou personálu na Poledníku se měnilo jak vybavení, tak úkoly, které byly posádce svěřeny.

TOPAS

Dank seiner Lage garantierte der Poledník hervorragende Bedingungen für die Funküberwachung von Militäreinheiten und Luftwaffen jenseits der tschechischen Westgrenze. Seit den 1970er Jahren war hier neben der tschechoslowakischen Militär auch die ostdeutsche Stasi-Abhöreinheit stationiert. Die Maßnahme trug den Codenamen „Mineral“ und der Standort Poledník wurde als „Topas“ genannt. Es fand noch „Rubin“ auf Čerchov (dt. Schwarzkopf) bei Klenci/Klentsch. Zur Ausrüstung der Reporter gehörten: SDR-2 zur Vermessung von Bodenradaren; RUL-Einheit fing alle Gespräche zwischen Piloten und Bodenkontrollpunkten ab; „Planchets“ lokalisierten Boden- und Luftsender anhand von Funksignalen.

5

Horský les na Poledníku

Na Poledníku (1 315 m n. m.) vládnu velice drsné podmínky pro život – krátká vegetační doba se sněhem do pozdního jara a opět brzy na podzim; nízká průměrná roční teplota a silné studené větry. Zdejší smrky vyrostou nejvýše do výšky asi 25 metrů (smrkoví velikáni v Boubínské pralese i přes 50 metrů!).

Na vrcholu rostl ještě v roce 2006 živý smrkový les. Přelom ve vývoji lesa na mnoha hřebenech Šumavy přinesl orkán Kyrill v lednu 2007. Za větrnou smršť následoval žír lýkožroutů smrkových, kteří snadněji udolají suchem či větrem oslabené stromy. Většina dospělých smrků uschla a přežily jen jednotlivci. Horský les se však začal sám zmlazovat jako již mnohokrát v uplynulých tisíciletích. Základem přirozeného zmlazení se staly smrčky z podrostu původního lesa, k nimž se každoročně přidávají nové semenáčky klíčící ze semen rozsívaných přeživšími smrky. Dnes zde v průměru roste již 1 700 stromečků na hektaru, a to je 2,5krát více, než tu bylo dospělých stromů před Kyrillem. Zatímco život člověka se počítá na desetiletí, strom žije a roste i několik století a lesní ekosystém dokonce několik tisíciletí.

Waldentwicklung am Poledník (Sonntagsberg)

Auf den Böhmerwald-Gipfeln herrschen sehr raue Lebensbedingungen – kurze Vegetationsperiode; niedrige durchschnittliche Jahrestemperatur, starke kalte Winde. Die heimische Fichte wird maximal 20 Meter hoch. (Baumriesen im Boubíns-Urwald ragen über 50 Meter empor!)

Im Jahr 2006 wuchs auf dem Poledník ein lebendiger Fichtenwald. In die Waldentwicklung griff wesentlich der Orkan Kyrill im Januar 2007 ein. Nach dem Sturm vermehrte sich der Borkenkäfer. Die meisten erwachsenen Fichten wurden trocken und starben ab. Der Bergfichtenwald begann sich aber sofort zu regenerieren, wie er es in den vergangenen Jahrtausenden viele Male schaffte. Fichten aus dem Unterholz des ursprünglichen Waldes wurden zur Grundlage der natürlichen Verjüngung, und es keimten hauptsächlich Samen, die bis dahin weder Licht noch Feuchtigkeit erhielten. Heute wachsen hier durchschnittlich 1.700 Bäume pro Hektar, das ist zweieinhalb Mal mehr, als es hier Bäume vor dem Orkan Kyrill gab.

Rozhledna / Aussichtsturm Poledník (1 315 m n. m.)

S pádem železné opony skončila i nutnost střežení západní hranice. Armáda z Poledníku definitivně odešla v roce 1993. Objekt chátrající vlivem počasí i vandalismu odkoupila v roce 1994 Správa Národního parku Šumava. V rámci přestavby na turistickou rozhlednu byla většina budov zbourána. Zbyla věž, ve které vznikly výstavní prostory. Na vrchol stavby vrtulník vynesl vyhlídkovou plošinu. Okolí bylo upraveno pro odpočinek turistů. Slavnostní otevření rozhledny se uskutečnilo v sobotu **18. července 1998**.

V roce 2008 přibyl **nouzové nocoviště** a po orkán Kyrill (leden 2007) zde byla otevřena **zážitková stezka „Polom v horské smrčtině“**, která ukazuje samovolné zmlazení horské smrčiny.

V roce **2021** provedla Správa Národního parku Šumava kompletní **rekonstrukci** rozhledny. Nová expozice přibližuje vojenskou historii místa i dynamickou proměnu horské smrčiny v okolí.

Rozhledna je vysoká 37 m a na její vrchol vede 227 schodů.

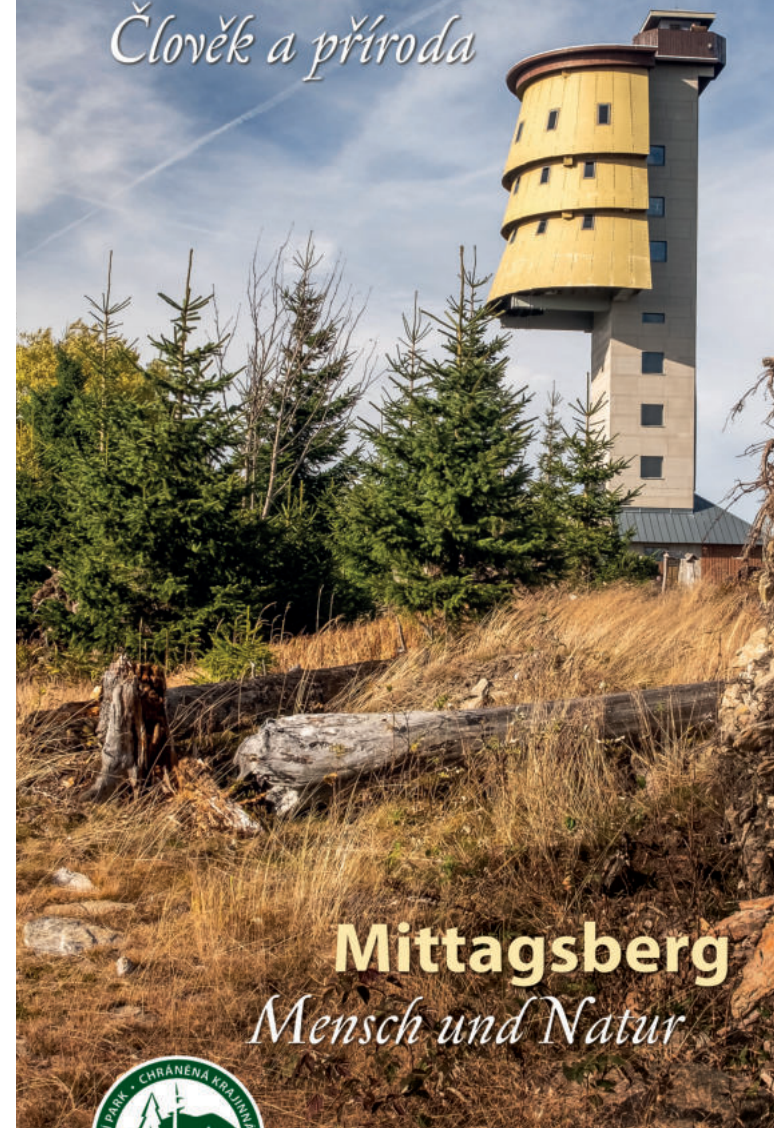

Nach dem Fall des „Eisernen Vorhangs“ verlor der Poledník seine Funktion und nach dem Ankauf durch die Nationalparkverwaltung Šumava wurden die meisten Gebäuden abgerissen. Der verbliebene 37 m hohe Aussichtsturm wurde am 18. Juli 1998 eröffnet. Nach der vollständigen Rekonstruktion in 2021 wurde er wieder mit neuen Expositionen im Mai 2022 geöffnet. Auf den Windwurfflächen des Orkans Kyrill (Januar 2007) zeigt der Erlebnispfad „Bergfichtenwald im Wandel“ vor dem Turm die spontane Entwicklung der Waldenerneuerung des Bergfichtenwaldes.

Vydala/Herausgeber: Správa Národního parku Šumava, 2022
Text: Josef Štemberk, Václav Ilčík | **Jazykové úpravy:** Martina Řehořová
Deutsche Übersetzung: Heinrich Vierlinger
Foto: Š. Rosenkranz (titulní foto), archiv V. Ilčíka (1, 2), B. Jaroš (3), archiv Z. Šmídy (4), P. Čížková (5).

Poledník

Člověk a příroda

Mittagsberg

Mensch und Natur

